راهکارهای گسترش فرهنگ قرض‌الحسنه

اشاره گسترش فرهنگ قرض‌الحسنه وظیفه یک نهاد خاص یا دو بانک تخصصی قرض‌الحسنه نیست؛ بلکه یک فعالیت فرابخشی و فراملیتی است و تلاش همگانی را می‌طلبد. نیاز است نهادهای مختلف، مبلغان، نخبگان، انجمن‌ها، بنیادها، دانشگاه‌ها، مراکز علمی و پژوهشی، نمایندگان مجلس، نمایندگان ولی فقیه، مراکز مردم‌نهاد و دستگاه‌های دولتی و حاکمیتی و به‌ویژه رسانه‌ها به این موضوع بپردازند تا این امر مهم الهی ترویج پیدا کند. قرض‌الحسنه به عنوان یک فرهنگ دیرینه و زنده باید گسترش یابد؛ به‌گونه‌ای که مردم این موضوع را با دل و جان بپذیرند.

سیدرضا راستی‌الحسینی
دانشجوی دکترای مدیریت مالی و مؤلف کتاب «برکت قرض‌الحسنه»

قرض‌الحسنه دارای اهمیت ویژه‌ای است که به تعدادی از آن‌ها اشاره می‌شود. ۱- امری مقدس و ارزشمند و پسندیده در جوامع اسلامی است. ۲- کمک به نیازمندان، فقرا و رفع معضلات اجتماعی و فرهنگی است. ۳- کمک به فعالیت‌های اقتصادی، اشتغال و کارآفرینی، حوزه اقتصادی، حوزه سلامت، حوزه گردشگری، حوزه کشاورزی و... است.

قرض‌الحسنه از نظر فرهنگی در جامعه ما هنوز به معنای واقعی جای خود را پیدا نکرده است. امروزه مشکلات اقتصادی کشور که ناشی از جنگ اقتصادی است، تغییر نگرش‌ها و فرهنگ برآمده از جوامع اسلامی را در پی خواهد شد. تا زمانی که سیستم بانکداری به امر قرض‌الحسنه روی نیاورد، طبیعتاً نظام اقتصادی و فرهنگی کشور در سال‌های آینده دچار بحران تغییر نگرش‌ها خواهد شد و از بانکداری بدون بهره به بانکداری با بهره روی خواهد آورد.

مردم باید درگیر سیستم قرض‌الحسنه باشند تا از تسهیلات با سود بالای بانکی نجات پیدا کنند؛ زیرا بانک‌های تخصصی قرض‌الحسنه و صندوق‌های قرض‌الحسنه با افزایش روزافزون فرهنگ قرض‌الحسنه نقش بسزایی را در تأمین نیازهای مشکلات جامعه ایفا می‌کنند. در شرایطی که تسهیلات بانکی با سودهای سالانه بسیار بالا به متقاضیان پیشنهاد می‌شود، تسهیلات بدون بهره با کارمزد قرض‌الحسنه می‌تواند برای مردم بسیار مفید و راهگشا باشد.

راهکارهای ترویج قرض‌الحسنه

ترویج فرهنگ قرض‌الحسنه در جوامع اسلامی به عوامل ذیل بستگی دارد:

بهره بردن از فناوری نوین، تبلیغات مؤثر قرض‌الحسنه، شفاف‌سازی در امور قرض‌الحسنه، جلب اعتماد عمومی جامعه، کمک به اقشار آسیب دیده و نیازمند در قالب پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه و بلاعوض، ادغام صندوق‌های قرض‌الحسنه در بانک‌های تخصصی قرض‌الحسنه، کمک دولت‌ها و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به بانک‌های تخصصی قرض‌الحسنه به منظور تبدیل شدن به بانک‌های عامل در زمینه‌های اشتغال و کارآفرینی و پرداخت وام ازدواج کل کشور و حوزه سلامت و... با تخصیص خط اعتباری و حمایت‌های یکپارچه و منظم از طریق سامانه‌های اطلاعات ملی واحد، جداسازی قوانین بانک مرکزی با بانک‌های تجاری و تخصصی قرض‌الحسنه و تسهیل در امور جذب منابع دولتی و اجرایی و حاکمیتی با قانون بودجه، دریافت خدمات و طرح‌های اعتباری جدید، برگزاری جشنواره‌ها و اهدای جوایز نفیس به شرکت‌کنندگان در قالب تسهیلات قرض‌الحسنه، کاهش نرخ تورم، کاهش نرخ بیکاری، کاهش نرخ سود بانکی، افزایش عقود قرض‌الحسنه با ابزارهای مالی، تشکیل صندوق‌های خانوادگی و سازمانی با هم‌افزایی منابع بانک‌های تخصصی قرض‌الحسنه، تشکیل انجمن‌ها و کانون‌های تخصصی قرض‌الحسنه در امر ترویج قرض‌الحسنه در سازمان‌ها، ارگان‌ها، شرکت‌های دولتی و غیردولتی، معافیت مالیاتی و شهرداری به تخصیص‌دهندگان منابع قرض‌الحسنه به نیازمندان و فقرا، سامانه شفاف‌سازی منابع خیرین در امر پرداخت قرض‌الحسنه به نیازمندان و فقرا، طراحی پلتفرم چند وجهی و یکپارچه در جوامع اسلامی با رویکرد اشتغال، کارآفرینی، راه‌اندازی و اطلاع‌رسانی و توسعه طرح‌های کسب‌وکار و طراحی پلتفرم‌های بروز دیگر در حوزه‌های دیگر از جمله فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و مسئولیت اجتماعی در امر قرض‌الحسنه با حمایت‌های دولت، بانک مرکزی، وزارت امور اقتصادی و دارایی و... .

نقش شورای فقهی بانک مرکزی

یکی از وظایف اصلی شورای فقهی بانک مرکزی بر اساس ماده ۱۶ برنامه ششم توسعه به این شرح است: این شورا و چارچوب‌های تعیین شده از سوی نمایندگان مجلس با هدف حصول اطمینان از اجرای صحیح عملیات بدون ربا در نظام بانکی و اظهار نظر نسبت به رویه‌ها و ابزارهای رایج شیوه‌های عملیاتی، دستورالعمل‌ها، بخشنامه‌ها، چارچوب قراردادها و نحوه اجرای آن‌ها از جهت انطباق با موازین فقه اسلامی و با ترکیب مشخص و تأیید شده توسط نمایندگان مجلس به‌صورت قانونی و شفاف مورد تأیید قرار می‌گیرد تا فعالیت‌های آن از مشورت به اجرا و تطبیق شریعت اسلامی در سیستم شبکه بانکی تبدیل شود.

پیشنهاد می‌شود شورای فقهی بانک مرکزی با تأسیس «پژوهشکده ترویج فرهنگ قرض‌الحسنه در جوامع اسلامی» علاوه بر ترویج این سنت، وظیفه حاکمیتی و نظارتی خود را از این طریق انجام دهد. پژوهشکده‌ای که وظایف اصلی آن انجام کارهای تحقیقاتی، پژوهشی و تبیین فرهنگ قرض‌الحسنه، مشارکت متخصصان امور بانکی و مالی و... به منظور ترویج فرهنگ قرض‌الحسنه خواهد بود. یکی از وظایف مهم دیگر این پژوهشکده مدیریت و نظارت بر منابع قرض‌الحسنه بانک‌ها در امر پرداخت تسهیلات به گروه‌های نیازمند در حوزه اشتغال و کارآفرینی، آموزشی، درمان، رفع احتیاجات ضروری و... خواهد بود. می‌دانیم

که متأسفانه خیلی از بانک‌ها هنوز به وظایف خود در امر تخصیص منابع قرض‌الحسنه عملکرد مناسبی ندارند. پیشنهاد می‌شود با طراحی پلتفرم کامل دیجیتال توسط «پژوهشکده ترویج فرهنگ قرض‌الحسنه جوامع اسلامی» همه منابع قرض‌الحسنه بانک‌ها دقیقاً در امور قرض‌الحسنه و به منظور گره‌گشایی مشکلات نیازمندان و فقرا استفاده شود. دقیقاً همان چه در حال حاضر از سوی بانک‌های تخصصی قرض‌الحسنه به دلیل ماهیتشان صورت می‌گیرد.

یکی از راهکارهای دیگر برای بسط قرض‌الحسنه در جامعه که باید توسط شورای فقهی مورد بررسی و تأیید قرار گیرد، مبحث افزایش طرح‌های بانک‌های تخصصی قرض‌الحسنه در قالب عقود مرابحه، اجاره، جعاله، استصناع، بیع دین، سلف، مشارکت مدنی و مضاربه است.

برای اداره صحیح این پژوهشکده بهتر است اعضای آن شامل نمایندگان بانک مرکزی، نمایندگان شورای فقهی، نمایندگان وزارت اقتصاد ودارایی، نمایندگان دو بانک تخصصی قرض‌الحسنه (مهرایران و رسالت) و نمایندگان دو بانک دولتی باشند.

تورم بالا، چالش توسعه قرض‌الحسنه

اقتصاد ایران یکی از بالاترین نرخ‌های تورم را داراست. با این حال اهم سازوکارهای ایجاد شده یا ایجاد نشده قرض‌الحسنه شامل موارد ذیل است.

۱- تدوین برنامه‌ای منسجم و عملیاتی در خصوص اصول اخلاقی و دستورالعمل‌های مجزا در بانکداری قرض‌الحسنه بدون در نظر گرفتن بانکداری تجاری با در نظر گرفتن افزایش یا کاهش نرخ سود بانکی و نرخ تورم

۲- بالا بردن آگاهی سازمان‌ها و شرکت‌ها از فضای کسب‌وکار مبتنی بر مسئولیت اجتماعی با سرمایه‌گذاری در بانکداری قرض‌الحسنه

۳- به‌کارگیری نمایشگاه‌ها، کنفرانس‌های حضوری و غیر حضوری برای آشنایی با فرهنگ و سنت قرض‌الحسنه برای عموم مردم جامعه

۴- تولید آثار جدید و کاربردی از جمله کلیپ‌ها، تبلیغات و تصاویر نوین برای معرفی بانکداری قرض‌الحسنه

۵- یکی از وظایف بانک مرکزی و دولت‌ها تغییر در نگرش قوانین و مقررات بانکداری تجاری با بانکداری قرض‌الحسنه است که پیشنهادات نگارنده برای تسهیل و همکاری در قوانین حاکم بر نظام بانکداری قرض‌الحسنه به این شرح است:

۵-۱- کاهش سهم ذخیره قانونی

۵-۲- حذف پرداخت تسهیلات وام ازدواج به این‌گونه بانک‌ها یا تخصیص خط اعتباری به آن‌ها در این خصوص

۵-۳- تخصیص خط ارزی

۵-۴- تخصیص خط اعتباری یا مجوز بانک عامل در زمینه‌های اشتغال، درمان، ضروری، مسکن و...

۵-۶- تسهیل در قوانین افتتاح حساب ارگان‌ها و شرکت‌های دولتی در بانک‌های تخصصی قرض‌الحسنه به منظور رفع احتیاجات ضروری و حل مشکلات کسری بودجه منابع این ارگان‌ها و دولت

۵-۷- تلفیق صندوق‌های قرض‌الحسنه در بانک‌های تخصصی قرض‌الحسنه

۵-۸- استفاده از سایر عقود اسلامی برای توسعه فعالیت‌های تأمین مالی جمعی و جذب منابع قرض‌الحسنه به منظور ترویج سنت قرض‌الحسنه با کمک ابزارهای مالی

